

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

20... оны ...дугаар
сарын-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ДАЛАЙ АШИГЛАХ ТУХАЙ

/шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэхүү хуулийн зорилт нь Монгол Улсын Төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоцоор тээвэр хийх, далайн баялаг хайх, ашиглах, олборлох, загас агнах, далайн шинжлэх ухааны судалгаа хийх зэрэг далай ашиглах үйл ажиллагаа явуулах, далай дахь аюулгүй байдлыг хангах, далайн орчныг хамгаалах, хөлөг онгоц бүртгэх, далбааны эзэн улсын эрх, үүргийг хэрэгжүүлэх, далайчны мэргэжлийн гэрчилгээг баталгаажуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Хууль тогтоомж

2.1.Далай ашиглах тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хууль нь Монгол Улсын Төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоцоор тээвэр хийх, далай ашиглах үйл ажиллагаа явуулах иргэн, хуулийн этгээдэд улсын харьяалал, өмчийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран үйлчилнэ.

3.2.Монгол Улсын Төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоцон дээр зөвхөн Монгол Улсын хууль үйлчилнэ.

4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёо

4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1.“хөлөг онгоц” гэж далай ашиглах үйл ажиллагаа явуулахад зориулагдсан хөдөлгүүрт болон хөдөлгүүрт бус инженерийн хөвөгч байгууламжийг;

4.1.2.“Монгол Улсын төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоц” гэж энэхүү хуулийн дагуу Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцыг;

4.1.3.“боомт” гэж хөлөг онгоц зогсоход зориулагдсан, тусгай тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон далайн эргийн зогсоол бүхий байгууламжийг;

4.1.4. “хөвөлтөд тохирсон” гэж тухайн төрөл, зориулалтын хөлөг онгоц экологи, аюулгүйн болон техникийн дүрмийн шаардлага хангасан, аюулгүй аялахад зайлшгүй шаардлагатай бүрэн бүрэлдэхүүнтэй мэргэжлийн баг, бүх төрлийн нөөц, тоног төхөөрөмжөөр хангагдсан байдлыг;

4.1.5. “ахмад” гэж далай ашиглах үйл ажиллагааг аюулгүй хэрэгжүүлэхийн тулд хөлөг онгоц, багийн бүрэлдэхүүнийг хөлөг онгоцны өмчлөгч, эзэмшигчийн өмнө хариуцан удирдаж буй этгээдийг;

4.1.6. “хөлөг онгоцны баг” гэж хөлөг онгоцны аюулгүй ажиллагааг хангах үүрэг бүхий мэргэжлийн бүрэлдэхүүнийг;

4.1.7. “хөлөг онгоцыг дангаар нь түрээслэх” /бербоут-чартер/ гэж түрээслэгч хөлөг онгоцыг өөрийн эзэмшил, ашиглалтад авч түүнд бүрэн хяналт тавьж, хөлөг онгоцны ахмад болон багийн бүрэлдэхүүнийг сонгож томилох эрхтэйгээр хөлөг онгоцыг түрээслэгчид шилжүүлж байгаа албан ёсны гэрээг;

4.1.8. “хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага” гэж Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгүүлэх болон бүртгүүлсэн хөлөг онгоцонд үзлэг оношлогоо, техникийн хяналтыг хэрэгжүүлж, улмаар зохих гэрчилгээ олгох эрхийг Далайн захиргаанаас олгосон ангилалын нийгэмлэг буюу хуулийн этгээдийг;

4.1.9. “хөлөг онгоц эзэмшигч” гэж өөрийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлын дагуу хууль болон хэлцлийн үндсэн дээр тодорхой хугацаагаар хөлөг онгоцыг эзэмших эрх олж авсан буюу үүрэг хүлээж, ашиглаж буй этгээдийг;

4.1.10. “далбааны эзэн улсын хяналт” гэж Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд хяналт тавих, хөлөг онгоцны аюулгүй байдлыг хангах болон хүрээлэн буй орчныг хамгаалах чиглэлээр холбогдох баримт бичиг шалгах үйл ажиллагааг;

4.1.11. “аврах ажиллагаа” гэж далайд аюулд өртсөн хөлөг онгоц, хүний эрүүл мэнд, бусад эд хөрөнгөд тусламж үзүүлэхээр авч хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааг.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ДАЛАЙН ТЭЭВРИЙН АСУУДАЛ ХАРИУЦСАН ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН БҮРЭН ЭРХ

5 дугаар зүйл. Далайн тээврийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх

5.1. Далайн тээврийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

5.1.1. далай ашиглах үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлыг зохицуулан удирдах, хэрэгжүүлэх;

5.1.2. далай ашиглах үйл ажиллагаатай холбогдсон хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;

5.1.3. далай ашиглахтай холбогдсон Монгол Улсын олон улсын гэрээг хэрэгжүүлэх, тэдгээрт хууль тогтоомжийг нийцүүлж, биелэлтийг хангуулах;

5.1.4.Олон улсын далайн байгууллагын конвенц, зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хоёр жил тутам хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, тайланг Олон улсын далайн байгууллагад хүргүүлэх.

5.1.5.гэрээний үндсэн дээр зарим чиг үүргийг төрийн болон төрийн бус мэргэжлийн байгууллагад шилжүүлэх

5.1.6.хөлөг онгоцны бүртгэлтэй холбоотой улсын тэмдэгтийн хураамжаас бусад төлбөрийн хэмжээний дээд хязгаарыг тогтооно. Төлбөрийн хэмжээ нь тухайн үеийн далайн тээврийн дэлхийн зах зээлийн нөхцөл байдлаас хамааран уян хатан байж болно.

5.1.7. Төрийн захиргааны төв байгууллага нь дэргэдээ сургалт, судалгаа шинжилгээний байгууллагатай байж болно.

6 дугаар зүйл.Далайн захиргаа, түүний чиг үүрэг

6.1.Монгол Улсын далайн захиргаа байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах асуудлыг Засгийн газар Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцүүлэн шийдвэрлэнэ.

6.2.Далайн захиргаа нь үйл ажиллагааныхаа орлого болон улсын төсвөөс хуваарилсан хөрөнгөөр санхүүжинэ.

6.3.Далайн захиргаа нь Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

6.3.1.далай ашиглах үйл ажиллагааг мэргэжлийн удирдлагаар хангах, хяналт тавих;

6.3.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд хөлөг онгоцыг бүртгэх;

6.3.3.хөлөг онгоцны байгууламж, хөдөлгүүр, бусад тоног төхөөрөмжид техникийн хяналт тавих;

6.3.4.хөлөг онгоцон дээр ажиллагсад, зорчигчдын амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах, ажиллаж амьдрах таатай орчныг бүрдүүлэх арга хэмжээ авах;

6.3.5.далай ашиглах үйл ажиллагааны аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээ авах;

6.3.6.хөлөг онгоцноос далайг бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх, бохирдсон үед холбогдох арга хэмжээ авах;

6.3.7. далайн чиглэлээр дотоод, гадаадын холбогдох байгууллагатай хамтарсан сургалт зохион байгуулах, мэргэжилтэй ажилтан сургах, давтан сургах, мэргэшүүлэх;

6.3.8.гадаад орны эрх бүхий байгууллагаас олгосон далайчны мэргэжлийн диплом, гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөх, баталгаажуулах;

6.3.9.хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүнд ажиллах үндэсний боловсон хүчний ойрын болон хэтийн хэрэгцээг тодорхойлох, түүнийг олон улсын зохих гэрээнд нийцүүлэн бэлтгэх ажлыг зохион байгуулах;

6.3.10.Монгол Улсын олон улсын гэрээг хэрэгжүүлэх, холбогдох хууль тогтоомжийг тэдгээрт нийцүүлэх санал боловсруулах;

6.3.11.хуулиар эрх олгосон бол захиргааны хэм хэмжээний актыг хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулах, тэдгээрийн биелэлтэд хяналт тавих;

6.3.12.далайн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгасан зөвлөмжийг үндэслэн цаашид осол, зөрчил давтагдахаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах;

6.4.Энэ хуулийн 6.3.3-6.3.7, 6.3.9, 6.3.12 дахь заалтыг олон улсын холбогдох эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлж болно.

6.5.Далайн захиргаа нь энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор техникийн болон бусад холбогдох стандарт дүрэм, журмыг өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд боловсруулан холбогдох эрх бүхий байгууллагаар батлуулах, тэдгээрийг бүртгэлтэй хөлөг онгоцуудад даган мөрдүүлж болно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ХӨЛӨГ ОНГОЦ, БАГИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН, ХӨЛӨГ ОНГОЦОН ДЭЭРХ ХӨДӨЛМӨРИЙН ХАРИЛЦАА

7 дугаар зүйл.Хөлөг онгоц

7.1. Хөлөг онгоц нь багийн бүрэлдэхүүн болон зорчигчийн эрүүл мэнд, амь насыг хамгаалах, тээвэрлэх ачааны бүрэн бүтэн байдлыг хадгалах, далайн орчныг бохирдуулахгүй байх нөхцөлийг хангахад шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон байна.

7.2.Далайн аялалд зөвхөн хөвөлтөд тохирсон хөлөг онгоц гарна.

8 дугаар зүйл.Хөлөг онгоц эзэмших

8.1.Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээд нь хөлөг онгоцыг Монгол Улсын хууль тогтоомжид заасан бүхий л хэлбэрээр эзэмшиж болно.

8.2.Энэ зүйлийн 8.1-д заасан эзэмшигч нь хөлөг онгоцоо эд хөрөнгийн улсын бүртгэлийн газарт бүртгүүлнэ.

9 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцон дээр Монгол Улсын Төрийн далбаа мандуулах

9.1.Монгол Улсын Төрийн далбаа мандуулах эрхийг Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд олгоно.

9.2.Тухайн хөлөг онгоц Монгол Улсад харьяалагдаж буйг тодорхойлох бэлгэ тэмдэг нь Монгол Улсын Төрийн далбаа байна.

9.3.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгүүлсэн хөлөг онгоцон дээр мандуулах Монгол Улсын Төрийн далбаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн¹ 12 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасны дагуу өнгө, хэлбэр, хэмжээтэй байх бөгөөд Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай² хуулийн 13 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, 14 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Монгол Улсын Төрийн далбааг мандуулах ба дүрсэлнэ.

¹Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 1992 оны №1-т хэвлэгдсэн

²Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 1994 оны №6-т хэвлэгдсэн

10 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны нэр

10.1.Хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн онгоц бүр өөрийн нэртэй байна.

10.2.Хөлөг онгоцны эзэмших эрхийг шилжүүлэх, эсхүл өөр бусад хүлээн зөвшөөрөхүйц нөхцөлд хөлөг онгоцны нэрийг сольж болно. Нэр сольсон тохиолдолд бусад хөлөг онгоцны нэртэй давхцахгүй байна.

11 дүгээр зүйл.Дуудлагын дугаар

11.1.Хөлөг онгоцонд хиймэл дагуулын холбооны станцын дугаар болон хөлөг онгоцны дуудлагын дугаар Далайн захиргаа олгоно.

11.2.Энэ хуулийн 11.1-т заасан дугаар олгох журмыг Далайн захиргаа батална.

12 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүн

12.1.Хөлөг онгоцны баг нь ахмад болон багийн гишүүдээс бүрдэнэ.

12.2.Хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүнд мэргэшлийн өндөр чадвар, бэлтгэлтэй, эрүүл мэндээр тэнцэх, 16 насанд хүрсэн Монгол Улсын иргэн, гадаад улсын иргэн, харьяалалгүй хүнийг олон улсын зохих конвенцид нийцүүлэн гэрээгээр ажиллуулна.

12.3.Хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүний мөрдөх сахилгын дүрмийг хөлөг онгоц эзэмшигч батална.

13 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны ахмад, түүний эрх, үүрэг

13.1.Хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүнийг ахмад удирдана.

13.2.Хөлөг онгоцны ахмад нь хөлөг онгоцыг удирдан зохион байгуулах, хөлөг онгоц аялалд гарах болон аялалын үеийн аюулгүй байдлыг хангах, далайн хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, хөлөг онгоцон дээрх сахилга батыг сахиулах, багийн гишүүд, зорчигчийн эрүүл мэнд, амь нас эд хөрөнгийг хамгаалах, ачаанд учирч болзошгүй гэмтэл, хохирлоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

13.3.Ахмад нь багийн гишүүдийг урамшуулах, сахилгын дүрмийн дагуу арга хэмжээ авах эрхтэй.

14 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцонд аюул учрах

14.1.Ахмад нь багийн бүрэлдэхүүн болон зорчигчийн эрүүл мэнд, амь нас, эд хөрөнгө, хөлөг онгоц ба түүн дээрх ачаанд учирсан хохирлыг арилгах шаардлагатай арга хэмжээ авна.

14.2.Ахмад нь аюул осол учирсан үед хөдөлмөрийн чадвартай зорчигчийг дайчлах, зорчигчийн эд хөрөнгө, хөлөг онгоцон дээрх ачааг зохицуулна.

14.3.Байгалийн онцгой аюул, давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас хөлөг онгоц, түүний дээрх ачаа, эд хөрөнгөд учирсан хохирлыг энэ хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан журмын дагуу зохицуулна.

15 дугаар зүйл.Далайн мэдэгдэл гаргах

15.1.Хөлөг онгоц далайд аялах, боомтод зогсох үед байгалийн болон техникийн аюул ослын улмаас үүссэн нөхцөл байдал нь хөлөг онгоц эзэмшигч эд

хөрөнгийн нэхэмжлэл гаргах үндэслэл болохоор байвал ахмад нь хөлөг онгоц эзэмшигчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор уг боомтын тогтоосон журмын дагуу өөрийн улсын дипломат төлөөлөгчийн газар эсхүл тухайн улсын эрх бүхий албан тушаалтанд далайн мэдэгдэл гаргаж болно.

15.2.Далайн мэдэгдэлд аюул ослын нөхцөл байдал, итгэмжлэгдсэн эд хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдлыг хадгалах талаар ахмадын авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг тусгасан байвал зохино.

16 дугаар зүйл.Тусламж үзүүлэх

16.1.Аялалын үед тусламж хүссэн тухай мэдээг хүлээн авмагц ахмад өөрийн хөлөг онгоцны дээд хурдаар хүрэлцэн очиж, шаардлагатай тусламж үзүүлэх, аврах ажиллагаа явуулах үүрэгтэй.

16.2.Хөлөг онгоц мөргөлдсөн тохиолдолд боломжтой бол хөлөг онгоцны ахмадууд харилцан туслалцах аргыг хамтран тодорхойлж, бололцоотой бүх арга, хэрэгслээр бие биедээ тусламж үзүүлэх үүрэгтэй.

16.3.Хөлөг онгоц мөргөлдсөний улмаас болон түүнийг аврах ажиллагааны үед учирсан эд хөрөнгийн хохирлыг Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан журмын дагуу зохицуулна.

17 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцыг орхих

17.1.Хөлөг онгоц сүйрэх нь гарцаагүй болсон тохиолдолд ахмад нь зорчигч, багийн бүрэлдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээ авч, хөлөг онгоцыг орхих шийдвэр гаргана.

17.2.Ахмад нь зорчигч, багийн бүрэлдэхүүн хөлөг онгоцыг орхисны дараа хөлөг онгоцны баримт бичгийг авч, хамгийн сүүлд хөлөг онгоцыг орхино.

18 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцон дээр гэмт хэрэг гарах

18.1.Хөлөг онгоцон дээр гэмт хэрэг гарсан тохиолдолд ахмад нь хэрэг бүртгэх ажиллагааг гүйцэтгэнэ.

19 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцон дээр хүн төрөх, нас барах

19.1.Хөлөг онгоцон дээр хүүхэд төрсөн буюу хүн нас барсан тохиолдолд ахмад нь хоёр гэрч болон хөлөг онгоцны эмчийг байлцуулан баримт үйлдэж, энэ тухай хөлөг онгоцны дэвтэрт тэмдэглэл хийнэ.

19.2.Ахмад нь нас барсан хүний эд хөрөнгийн жагсаалтыг хоёр гэрчийг байлцуулан үйлдэж, эд хөрөнгийг эрх бүхий байгууллага, этгээдэд хүлээлгэн өгөх хүртэл хадгална.

19.3.Ахмад нь хөлөг онгоц боомтод хүрэлцэн ирсэн даруйд тухайн улсад суугаа уг нас барагчийн харьяалагдах улсын консулд шарилыг эд хөрөнгийн хамт хүлээлгэн өгнө.

19.4.Хөлөг онгоц далайд удаан хугацаагаар аялах болон шарилыг хадгалах боломжгүй байгаа онцгой тохиолдолд ахмад нь зохих баримт бүрдүүлэн шарилыг далайчдын ёс заншлын дагуу далайд оршуулж болно.

20 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны эвдрэл гэмтэл, ослын талаар мэдээлэх

20.1.Хөлөг онгоцны аюулгүй ажиллагаанд шууд нөлөөлөхүйц эвдрэл, гэмтэл гарсан тохиолдолд хөлөг онгоцны эзэмшигч болон ахмад нь Далайн захиргаанд шуурхай мэдээлнэ.

20.2.Бүртгэлтэй хөлөг онгоц болон түүний тоног төхөөрөмжид ямар нэгэн техникийн өөрчлөлт хийсэн бол хөлөг онгоцны эзэмшигч болон ахмад Далайн захиргаанд энэ тухай 7 хоногийн дотор мэдэгдэнэ.

20.3.Хөлөг онгоц эзэмшигч болон хөлөг онгоцны ахмад дараах нөхцөл байдал бий болсноос хойш 24 цагийн дотор энэ тухай Далайн захиргаанд мэдээлнэ.

20.3.1.хөлөг онгоцон дээр хүний амь эрсдэх, хүндээр гэмтэх зэрэг осол гарсан;

20.3.2.хөлөг онгоцны их бие, гадаргуу, тоног төхөөрөмж, хөвөгч механизмын аль нэгэн хэсэгт хөлөг онгоцны аюулгүй хөвөлтөд нөлөөлөхүйц ямар нэгэн гэмтэл гарсан;

20.3.3.эвдрэл гарсан, мөргөлдсөн болон бусад хөлөг онгоцны хөдөлгөөнөөс шалтгаалж хөлөг онгоц ноцтой аюулд хүрэх нөхцөл байдал бий болсон;

20.3.4.хөлөг онгоц хайргадсан эсхүл осолдсон.

21 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцны багийн гишүүн

21.1.Багийн гишүүний чадавхид дараах шаардлага тавигдана.

21.1.1.ажлын туршлага, насны хязгаар, эрүүл мэндийн шаардлагыг хангаж, холбогдох эрх бүхий байгууллагаас мэргэжлийн диплом, гэрчилгээ авсан байна.

21.1.2.энэ хуулийн 21.1.1-т заасан мэргэжлийн диплом, гэрчилгээг Далайн захиргаанаас баталгаажуулж, баталгаажуулсан гэрчилгээтэй байна.

21.2.Хөлөг онгоцны багийн гишүүн дараахь үүрэгтэй:

21.2.1.хөлөг онгоц, түүн дээр байгаа этгээдийн аюулгүй байдалд хор хохирол учруулахгүйгээр үүргээ хэрэгжүүлэх;

21.2.2.өөрийн мэдсэн буюу олж илрүүлсэн хөвөлтийн аюулгүй байдалд хор хөнөөл учруулж болзошгүй аливаа аюулыг ахмадад мэдээлэх;

21.2.3.үүргээ бүрэн дүүрэн биелүүлэх чадварт нь нөлөөлөх нөхцөл байдал үүсгэсэн аливаа өөрчлөлтийн талаар ахмадад мэдээлэх;

21.2.4. ахмадын хууль ёсны тушаал, шаардлагыг биелүүлэх.

22 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцон дээрх хөдөлмөрийн харилцаа

22.1.Хөлөг онгоцны багийн гишүүдийн хөдөлмөрийн харилцааг Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай хууль, энэ хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээний дагуу зохицуулна.

23 дугаар зүйл.Хөлөг онгоц эзэмшигчийн хүлээх үүрэг

23.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь багийн бүрэлдэхүүнийг дараах нөхцөл байдлаар хангана.

23.1.1.хөдөлмөрийн аюулгүй байдал ;

23.1.2.эрүүл мэндийг хамгаалах;

23.1.3.эрэн хайх, авран туслах ажиллагаанд шаардлагатай хэрэгслүүд;

23.1.4.хоол хүнс болон хэрэглээний усаар тасралтгүй хангах;

23.1.5.хөдөлмөр эрхлэх болон амрах таатай нөхцөл бүхий газар;

23.1.6.соёлын болон ахуйн нөхцөл.

23.2.Хөлөг онгоц эзэмшигч дараах зардлыг даатгалын үйлчилгээнд хамруулсан байна.

23.2.1.хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүний цалин хөлс болон тэдний авах эрхтэй бусад төлбөр, эх орондоо буцах зардал;

23.2.2.хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдийн албан үүргээ гүйцэтгэх үеийн амь нас, эрүүл мэнд.

23.2.3.Зорчигч тээврийн хөлөг онгоцон дээр аялж байгаа зорчигчдыг хувь хүний ослын даатгалд хууль тогтоомжийн дагуу хамруулна.

23.3.Тухайн хөлөг онгоц нь энэ хуулийн 23.2 дахь хэсэгт заасан үйлчилгээнд хамруулсан тохиолдолд аялалд гарахыг зөвшөөрнө.

23.4.Хөлөг онгоцны эзэмшигч нь хөлөг онгоцоо сураггүй алга болсон тохиолдолд хөлөг онгоцныхоо нэр, албан ёсны дугаар, алга болсон тухай таамаглаж буй шалтгаан зэргийг тайлбарлан 24 цагийн дотор Далайн захиргаанд бичгээр мэдэгдэнэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ХӨЛӨГ ОНГОЦНЫ БҮРТГЭЛ, ДАЛБААНЫ ЭЗЭН УЛСЫН ХЯНАЛТ

24 дүгээр зүйл.Бүртгэлийн боомт

24.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны хувьд бүртгэлийн боомт нь Улаанбаатар хот байх бөгөөд бүртгэлд байх хугацааны турш “Улаанбаатар” гэсэн бичиглэлийг хөлөг онгоц дээр бичсэн байна.

24.2.Хөлөг онгоцны бүртгэлийн бүх төрлийн гэрчилгээн дээр хөлөг онгоцны бүртгэлийн боомтын нэрийг бичсэн байна.

25 дугаар зүйл.Бүртгэлийн бичиг баримтууд

25.1.Хөлөг онгоцны бүртгэлтэй холбоотой дараах баримт бичгүүд Далайн захиргаанд бүртгэгдэж хадгалагдана. Үүнд:

25.1.1.хөлөг онгоц худалдсан, худалдан авсан баримт болон түүнтэй дүйцэхүйц бусад баримт бичиг;

25.1.2.хөлөг онгоцны үл хөдлөх хөрөнгийн зээлийн барьцааны баримт бичиг;

25.1.3.хөлөг онгоц дангаар түрээслэх гэрээ;

25.1.4.бүртгэлийн түр болон байнгын гэрчилгээ, тэдгээртэй холбоотой дагалдах гэрчилгээ, батламж зэрэг баримт бичгийн хуулбар;

25.1.5.олон улсын гэрээ, конвенцийн дагуу олгогдсон хөлөг онгоцны техникийн бүх төрлийн гэрчилгээний хуулбар;

25.1.6.хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүний мэргэжлийн гэрчилгээ, түүнийг баталгаажуулсан батламж гэрчилгээний хуулбар;

25.1.7.хөлөг онгоцны үйл ажиллагаатай холбоотой болон нотариатын байгууллагаар баталгаажсан бусад баримт бичгийн хуулбар.

26 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны бүртгэл

26.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд зэвсэгт хүчин, тэнгисийн цэргийн харьяалал бүхий цэрэг дайны зориулалттай хөлөг онгоц болон загас агнуур хийх, түүнтэй холбоотой үйл ажиллагаа явуулдаг хөлөг онгоцноос бусад далайн тээврийн үйл ажиллагаанд оролцогч бүх төрлийн хөлөг онгоцыг бүртгэнэ.

26.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэл нь “нээлттэй бүртгэл” хэлбэртэй байх бөгөөд бүртгүүлэх хөлөг онгоцны эзэмшил тухайн эзэмшигчийн улсын харьяаллаас үл хамаарна.

Тайлбар: “Нээлттэй бүртгэл” гэдэг нь тухайн бүртгүүлэх хөлөг онгоцны эзэмшигчийн болон багийн гишүүний иргэний харьяаллыг харгалзахгүйгээр бүртгэлд хамруулах хэлбэрийг ойлгоно.

26.3.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд хөлөг онгоц бүртгэх журмыг Засгийн газар батална.

26.4.Энэ хууль, олон улсын гэрээ болон бусад хууль, тогтоомжийг зөрчсөн тохиолдолд Далайн захиргаа нь хөлөг онгоцонд олгосон гэрчилгээ болон бусад баримт бичгийг нөхөн олговор олгохгүйгээр хүчингүй болгох эрхтэй.

26.5.Бүртгэлийн түр болон байнгын гэрчилгээ, хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлийн гэрчилгээ, баталгаажуулах гэрчилгээ зэрэг бүртгэлтэй холбогдох бусад баримт бичгийн загварыг Далайн захиргаа батална.

26.6.Далайчны мэргэжлийн диплом, гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрч, баталгаажуулахтай холбогдсон харилцааг Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд хөлөг онгоц бүртгэх журмаар зохицуулна.

27 дугаар зүйл.Бүртгэлийн үйл ажиллагаа

27.1.Хөлөг онгоцны эзэмшигч болон тэднээс хууль ёсны дагуу эрх олгогдсон этгээдээс хөлөг онгоцоо бүртгүүлэхийн тулд тухайн хөлөг онгоцныхоо нэр, цэвэр, бохир даац, хөлөг онгоц үйлдвэрлэгдсэн газар, хугацаа, эзэмшигчийн албан ёсны нэр, хаяг зэргийг Далайн захиргаанд мэдүүлнэ.

27.2.Далайн захиргаанаас баталсан маягтын дагуу хүсэлтээ гаргах бөгөөд дагалдах бусад баримт бичгийг хавсаргана.

27.3.Далайн захиргаа нь үндэслэлтэй гэж үзсэн тохиолдолд бүртгэхээс татгалзаж болно.

27.4.Далайн захиргаа нь бүртгэлийн албан ёсны дугаарыг бүртгэлийн холбогдох бүх гэрчилгээ, баримт бичигт олгох бөгөөд олгосон дугаарын бүртгэл хөтөлнө.

27.5.Хөлөг онгоцны эзэмшигчээс ирүүлсэн хүсэлт, хавсаргасан баримт бичгийг хянан үзээд бүртгэх шаардлага хангасан нөхцөлд тухайн онгоцонд бүртгэлийн түр гэрчилгээг 6 сар хүртэл хүчинтэй хугацаагаар олгоно.

27.6.Хөлөг онгоц анх бүртгүүлэхэд хөлөг онгоцны бүртгэлийн дугаарыг олгох бөгөөд бүртгэлийн гэрчилгээ болон хөлөг онгоцны бүртгэлийн хувийн хэрэгт тэмдэглэгдсэн байна. Бүртгэлийн дугаар хөтлөх журмыг Далайн захиргаа батална.

27.7.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны эзэмшигч дараах тохиолдолд хөлөг онгоцоо бүртгэлээс хасуулах хүсэлтээ бичгээр гаргаж болно.

27.7.1.үл хөдлөх хөрөнгийн зээлийн гэрээний хангагдаагүй нөхцөл байхгүй;

27.7.2.хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдээс цалин хөлсний талаар гаргасан гомдол, нэхэмжлэл байхгүй.

28 дугаар зүйл.Хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлийн гэрчилгээ олгох

28.1.Хөлөг онгоц дангаар түрээслэх гэрээний дагуу өөр аль нэг орны бүртгэлд байгаа хөлөг онгоц тухайн бүртгэлээсээ зөвшөөрөгдсөний үндсэн дээр дараах материалуудыг бүрдүүлэн Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгүүлж Хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлийн гэрчилгээг 2 жил хүртэл хугацаагаар авч болно.

28.1.1.гарын үсэг зурж баталгаажуулсан хүсэлт;

28.1.2.хөлөг онгоц эзэмшигч болон түрээслэгч талуудын хооронд байгуулсан хөлөг онгоц дангаар түрээслэх гэрээний эх хувь эсхүл нотариатчаар гэрчлүүлсэн хувь;

28.1.3.хөлөг онгоцны эзэмшлийг баталгаажуулсан баримт;

28.1.4.хөлөг онгоц түрээсийн хугацаанд өөр бүртгэлд шилжихийг зөвшөөрсөн өмнөх бүртгэлийн зөвшөөрөл;

28.1.5.тухайн үеийн бүртгэлийн болон техникийн хүчин төгөлдөр гэрчилгээний хувь;

28.1.6.тухайн хөлөг онгоцны эзэмшлийн гэрчилгээ, бүртгэлийн тэмдэглэлийн болон хөрөнгийн зээлийн гэрчилгээ.

28.2.Хөлөг онгоц дангаар түрээслэх энэхүү бүртгэлийн хугацаанд тухайн хөлөг онгоцны эзэмшил солигдох, түүнд өөрчлөлт орохтой холбоотойгоор ямар нэгэн бүртгэл хийгдэхгүй.

28.3.Түрээслэгч тал хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлийн гэрчилгээний хугацаа дуусахаас өмнө бүртгэлээ сунгуулах талаар хүсэлт гаргасан тохиолдолд бүртгэлийн гэрчилгээг хоёр жил хүртэлх хугацаагаар сунгаж болно.

28.4.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэлтэй хөлөг онгоц өөр аль нэг орны хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлд бүртгүүлж болох бөгөөд энэ тохиолдолд Далайн захиргаанаас өөр бүртгэлд шилжихийг зөвшөөрсөн зөвшөөрлийг авсан байна. Уг зөвшөөрлийг авахад дараах баримт бичгийг бүрдүүлнэ. Үүнд:

28.4.1.хөлөг онгоцны эзэмшигчийн бичгээр өгсөн зөвшөөрөл;

28.4.2.тухайн хөлөг онгоцны хувьд үл хөдлөх хөрөнгийн барьцаа, нэхэмжлэлтэй холбоотойгоор оролцогч тал тус бүрийн бичгээр өгсөн зөвшөөрөл.

29 дүгээр зүйл.Үл хөдлөх хөрөнгийн зээл

29.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэлтэй хөлөг онгоц, түүний хувьцаа нь зээл болон эд хөрөнгийн баталгаа болж болох ба баталгаа болгосныг гэрчлэх баримт бичиг буюу үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгаа нь тогтоосон маягтын дагуу үйлдэгдсэн байх ёстой. Далайн захиргаа нь энэхүү баталгааг бүртгэж үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгааны бүртгэлийн гэрчилгээг олгоно.

29.2.Далайн захиргаа нь үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгааг бүртгүүлэх тухай хүсэлтийг хүлээн авсан огноог, цаг, минутаар нь бүртгэл хөтөлж гарын үсэг зурж баталгаажуулна.

29.3.Үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгааг бүртгүүлэхийн өмнө зээлдэгч нь тухайн хөлөг онгоцоо урьд нь барьцаалж авсан зээлийн төлбөрөө бүрэн барагдуулсан талаар зээлдүүлэгчид бичгээр тодорхойлолт гаргаж өгнө. Зээлдэгч энэ талаар бүрэн мэдээлэл өгөөгүй бол зээлдүүлэгч зээлийн өрийг нэн даруй төлөхийг шаардах эрхтэй.

29.4.Хөлөг онгоц эзэмшигч үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн төлбөрөө бүрэн төлж барагдуулсан тохиолдолд үүнийгээ батлах баримт бичгийг бүртгүүлэн үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгааг бүртгэлээс хасуулна.

29.5.Хөлөг онгоц буюу түүний хувьцаанд нэг буюу хэд хэдэн зээлийн баталгаа авсан тохиолдолд зээлийн төлөгдөх эрэмбэ нь зээлийн баталгааг гаргасан он, сар, өдрөөр бус бүртгэлийн дэвтэрт тэмдэглэсэн он, сар, өдөр, цаг хугацаагаар тогтоогдоно.

29.6.Хөлөг онгоц, түүний хувьцааг үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгаа болгосноор зээлдүүлэгч нь тухайн хөлөг онгоцны эзэмшигч гэж тооцогдохгүй бөгөөд эзэмшигчийн эрх нь хэвээр байна.

29.7.Зээлдэгч зээлээ хугацаанд нь төлөөгүй тохиолдолд зээлдүүлэгч хөлөг онгоцыг худалдах эрхтэй. Тухайн хөлөг онгоцыг хэд хэдэн зээлийн барьцаа болгосон тохиолдолд бүх зээлдүүлэгчдийн зөвшөөрөл буюу шүүхийн шийдвэрээр худалдана.

29.8.Хөлөг онгоц, түүний хувьцааны үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгааг бүртгүүлснээс хойш зээлдэгч дампуурсан тохиолдолд зээлийн өр төлөлтөд нөлөөлөхгүй. Зээлдүүлэгч нь үл хөдлөх эд хөрөнгийн барьцаа болгосон тухайн хөлөг онгоцны эзэмшигчээр олгосон зээлээ төлүүлэх эрхтэй.

29.9.Үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгааг өөр этгээдэд шилжүүлж болно. Шилжүүлснийг нотлох баримт бичгийг тогтоосон маягтын дагуу үйлдэнэ.

Шилжүүлсэн тухай баримт бичгийг Далайн захиргаанд ирүүлж шилжүүлэн авагчийг зээлдэгчээр бүртгүүлнэ. Шилжүүлгийг бүртгэсэн он, сар, өдөр, цагийг тэмдэглэсэн санамж бичгийг үйлдэж бүртгэлийн эрх бүхий этгээд гарын үсэг зурж баталгаажуулна.

29.10.Зээлдүүлэгч дампуурсан буюу нас барсан тохиолдолд Монгол Улсын хөлөг онгоцны үл хөдлөх хөрөнгийн зээлийн баталгааг бусад этгээдэд шилжүүлж болно. Зээлийн баталгааг шилжүүлэн авагчийн гаргасан мэдүүлгийг нотлох баримтын хамт Далайн захиргаа хүлээн авсны дараа үл хөдлөх эд хөрөнгийн зээлийн баталгааг шинэчлэн бүртгэнэ.

30 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцонд тавигдах техникийн хяналт

30.1.Далбааны эзэн улсын хувьд Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдэх эсхүл бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд Монгол Улсын нэрийн өмнөөс техникийн үзлэг, шалгалт хийж хяналт тавих, холбогдох гэрчилгээ олгох зорилгоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагыг томилон ажиллуулна.

30.2.Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагын үүрэг хариуцлага, хэрэгжүүлэх эрх мэдлийн үйлчлэх хүрээг Далайн захиргаатай байгуулах гэрээгээр тодорхойлно.

30.3.Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагыг томилох, тэдгээрийн ажлын гүйцэтгэлийг дүгнэх, дүн шинжилгээ хийх, үйл ажиллагааг хянан зохицуулах журмыг далайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

31 дүгээр зүйл.Далбааны эзэн улсын хяналт

31.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц болон багийн бүрэлдэхүүнд үндэсний хууль тогтоомж болон олон улсын гэрээний дагуу үзлэг, шалгалт хийж, хяналт тавих үүрэг бүхий далбааны эзэн улсын хяналтыг улсын байцаагч, хянан шалгагч хэрэгжүүлнэ.

31.2.Хяналтын үзлэг, шалгалт нь дараах зорилготой байна.

31.2.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц техникийн аюулгүй ажиллагааг хангаж, далайн тээврийн аюулгүй байдал болон хүрээлэн буй орчныг бохирдлоос хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлснийг баталгаажуулах;

31.2.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд олон улсын болон үндэсний хууль, дүрэм, журам, стандартыг мөрдүүлэх;

31.2.3.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны бодит нөхцөл байдал нь хөлөг дээр авч яваа гэрчилгээнүүдийн шаардлагатай нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлох;

31.2.4.Хөлгийн багийн гишүүд бүх төрлийн бохирдлоос сэргийлэх болон аюулгүй ажиллагааны ажил үүргээ биелүүлж буй эсэх талаар хяналт тавих;

31.2.5.Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагын гүйцэтгэл болон далбааны эзэн улсын өмнөөс үйл ажиллагаа явуулахаар томилогдсон шинжээчдийн ажилд хяналт тавих.

32 дугаар зүйл.Далбааны эзэн улсын хяналтын байцаагч, түүний бүрэн эрх

32.1.Далбааны эзэн улсын хяналт хариуцсан улсын байцаагчийн эрхийг далайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын санал болгосноор мэргэжлийн хяналтын улсын ерөнхий байцаагч олгоно.

32.2.Хяналтын байцаагч нь хөлөг онгоцны инженер мэргэжилтэй, далайн салбарын ажлын туршлагатай, холбогдох сургалтын хөтөлбөрт хамрагдаж мэргэшсэн, эрүүл чийрэг, бие бялдрын бэлтгэлтэй байх зэрэг ерөнхий шаардлагыг хангасан байна.

32.3.Хяналтын байцаагч дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

32.3.1.албан үүргээ гүйцэтгэхэд шаардагдах хөдөлмөр хамгааллын хувцас болон техник, тоног төхөөрөмж хэрэгслээр хангагдах,

32.3.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд чөлөөтэй нэвтрэх, зорчих;

32.3.3.үзлэг, шалгалтын ажилд шаардлагатай мэдээ, судалгаа, тайлбар, тодорхойлолт, бусад баримт бичгийг хөлөг онгоцны эзэмшигч, ахмадаас үнэ төлбөргүй гаргуулан авах;

32.3.4.үзлэг, шалгалтын явцад илэрсэн зөрчил дутагдлыг таслан зогсоох, түүний шалтгаан нөхцөлийг арилгах талаар хөлөг онгоцны эзэмшигч, ахмадад шаардлага тавьж, хугацаатай үүрэг даалгавар өгч биелэлтийг хангуулах;

32.3.5.хийсэн үзлэг, шалгалт, гаргасан дүгнэлт, бичсэн танилцуулга, албан шаардлага, тоо, баримтын үндэслэл, нотолгооны үнэн зөвийг бүрэн хариуцах;

32.3.6.хуульд заасны дагуу Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага оногдуулах;

32.3.7.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

32.4.Хяналтын улсын байцаагч нь дүрэмт хувцас, ялгах тэмдэг хэрэглэх бөгөөд дүрэмт хувцасны загвар, ялгах тэмдгийг далайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

32.5.Далбааны эзэн улсын хяналтыг Далайн захиргаанаас томилсон хянан шалгагч хэрэгжүүлж болно.

32.6.Хянан шалгагч нь хөлөг онгоцны удирдах бүрэлдэхүүнд 5-аас доошгүй жил тасралтгүй ажилласан хөлөг онгоцны инженерийн мэргэжилтэй байх бөгөөд энэхүү хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.3.1-32.3.5-д заасан бүрэн эрхийг гэрээний үндсэн дээр хэрэгжүүлнэ.

33 дугаар зүйл. Үзлэг, шалгалт явуулах

33.1.Хяналтын байцаагч, хянан шалгагч нь үзлэг, шалгалт явуулах гэж буй хөлөг онгоцыг боомтод ирэхээс өмнө тухайн хөлөг онгоцны төлөөлөгчтэй урьдчилан холбоо барьж, үзлэг, шалгалт явуулах гэж байгаа тухайгаа мэдэгдсэн байна.

33.2.Хөлөг онгоцны төлөөлөгч нь хяналтын байцаагч, хянан шалгагчийг хөлөг онгоцон дээр гарахад шаардагдах, боомтын холбогдох зөвшөөрлийг авсан байна.

33.3.Хяналтын байцаагч, хянан шалгагч нь хөлөг онгоц боомтод ирмэгц хөлөг онгоцны тавцан дээр гарч хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдийг байлцуулан хөлөг онгоцны бүх хэсэг бүрэн ажиллаж байх нөхцөлд хяналтын үзлэг, шалгалтыг явуулна.

33.4.Далбааны эзэн улсын хяналтын үзлэг, шалгалт нь хөлгийн ахмад, багийн гишүүн бүрт тухайн хөлөг онгоцны аюулгүй үйл ажиллагаа, тээврийн аюулгүй байдал болон байгаль орчинд ээлтэй байдал зэргийг өндөр түвшинд хангаж ажиллахыг анхааруулах, зөвлөн туслах зорилготой. Тухайн үзлэг, шалгалтын үеэр тэмдэглэгдсэн зөрчил, дутагдлын талаар хөлөг онгоц эзэмшигчид мэдэгдэнэ.

33.5.Хяналтын байцаагч, хянан шалгагч нь хөлөг онгоцны багийн гишүүдийн хөдөлмөрийн нөхцөл, ажиллаж, амьдрах байр, хоол хүнсний хангамж, эрүүл мэндийн хамгаалал, эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний талаарх болон аюулгүй ажиллагааны тоног төхөөрөмжид үзлэг, шалгалт явуулахаас гадна хөлөг онгоц болон далайчинд олгосон гэрчилгээг нягтлан шалгана.

33.6.Үндэсний хууль тогтоомж болон олон улсын гэрээ, конвенцийн дагуу хөлөг онгоцны үйл ажиллагаа нь хэвийн, хөлөг онгоц зохих ёсны шаардлагад нийцсэн багийн бүрэлдэхүүнтэй байгааг баталгаажуулахын тулд хяналтын байцаагч, хянан шалгагч нь хөлөг онгоцны аюулгүй ажиллагаа, гал унтраах хэрэгслийн нөхцөл байдалд чиглэсэн шалгалт явуулна.

33.7.Хяналтын байцаагч, хянан шалгагч нь үндэсний хууль, тогтоомж болон олон улсын гэрээний дагуу хөлөг онгоцны үйл ажиллагаанд үзлэг, шалгалт хийсэн тухай тайлан хөтөлж баталгаажуулна.

33.8.Үзлэг, шалгалт дууссаны дараа хөлгийн ахмад үзлэг, шалгалтын тайлантай заавал танилцана.

33.9.Үзлэг, шалгалтын үеэр зөрчил илэрсэн тохиолдолд хяналтын байцаагч, хянан шалгагч нь энэ тухай хөлгийн ахмадад мэдэгдэж, хөлгийн ахмад нь зөрчлийг арилгах шаардлагатай арга хэмжээ авна.

33.10.Далбааны эзэн улсын хяналтын үзлэг, шалгалт явуулах журмыг далайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

34 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцыг саатуулах

34.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц далайн тээврийн болон далайг бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх талаарх үндэсний хууль, тогтоомжийн дагуу техникийн аюулгүй ажиллагаагаа хангаагүй эсхүл аливаа шаардлагыг зөрчсөн тохиолдолд хяналтын байцаагчийн саналыг үндэслэн Далайн захиргаа нь уг хөлөг онгоцыг саатуулж болно.

34.2.Далайн захиргаа нь шаардлагатай гэж үзсэн хөлөг онгоцонд үзлэг, шалгалт хийлгэхээр хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагын шинжээчийг томилон ажиллуулж үзлэг, шалгалтын тайлан авах ба уг тайланд тулгуурлан хөлөг онгоцыг үргэлжлүүлэн саатуулах эсхүл цаашид аялалаа үргэлжлүүлэх талаар шийдвэр гаргана.

34.3.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь хөлөг онгоц саатуулагдсан тухай мэдэгдэл авсан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор шүүхэд гомдол гаргаж болно. Шүүхэд гомдол гаргасан нь саатуулагдсан шийдвэрийг хүчингүй болгох үндэслэл болохгүй.

35 дугаар зүйл.Боомт улсын хяналт

35.1.Боомт улсын хяналтаар саатуулагдсан эсхүл боомт улсын шалгалт нь тухайн далбааны эзэн улсын шалгалттай нэгэн зэрэг явагдаж зөрчил илрүүлсэн тохиолдолд хяналтын байцаагч нь боомт улсын шалгалтаар илрүүлсэн бүх зөрчлийг дахин шалгах бөгөөд тухайн зөрчил бүрт тэмдэглэл хөтлөн тайланд тусгана. Өөрөөр хэлбэл, тухайн зөрчлийг залруулсан эсэх, цаашид ямар засвар үйлчилгээ шаардлагатайг тайланд тодорхой дурдана.

36 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцыг алсын зайнаас хянах

36.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн бохир даац нь 300 тонн болон түүнээс дээш даацтай, олон улсын аялалд оролцогч хөлөг онгоц нь Монгол Улсын олон улсын гэрээний шаардлагын дагуу хөлөг онгоцны байршлыг тогтоох хиймэл дагуулын холбооны төхөөрөмжөөр тоноглогдсон байх ёстой.

36.2.Хөлөг онгоцны байршлыг тогтоох, алсын зайнаас хянах үйл ажиллагааг зохицуулах журмыг Далайн захиргаа батална.

37 дугаар зүйл.Далайн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах

37.1.Далайн осол, зөрчлийн шалтгаан нөхцөлийг тогтоож, тухайн осол, зөрчил дахин давтагдан гарахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор далбааны эзэн улс осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах бөгөөд хэн нэгний гэм бурууг тогтооход чиглэгдэхгүй.

37.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу далайн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах эрх бүхий байгууллага нь Далайн захиргаа байх бөгөөд осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах шинжээчийг томилж, чөлөөлнө.

37.3.Далайн осол, зөрчил гарсан тохиолдолд Далай захиргаа нь уг осол, зөрчлийн хэрэгт хамаарал бүхий бусад улсын эрх бүхий байгууллагад яаралтай мэдэгдэнэ.

37.4.Далайн осол, зөрчлийн шинжлэн шалгах ажиллагаанд тухайн осолд хамааралтай байж болох далбааны эзэн улс, эргийн улс зэрэг оролцогч талууд хамтран хэлэлцэж аль улс нь шинжлэн шалгах ажиллагаа хийхийг шийдвэрлэнэ. Харилцан тохиролцоонд хүрээгүй тохиолдолд оролцогч тал тус бүр өөрийн шинжлэн шалгах ажиллагааг бие даан явуулж болно.

37.5.Далайн осол, зөрчил гэдэгт хөлөг онгоцны үйл ажиллагаатай шууд холбоотой дараах тохиолдлыг ойлгоно.

37.5.1.хүний биед онц ноцтой гэмтэл учрах, амь нас эрсдэх;

37.5.2.хөлөг онгоцноос хүн, зорчигч алга болох;

37.5.3.хөлөг онгоц алга болох, хөлөг онгоцыг зайлшгүй орхих;

37.5.4.хөлөг онгоцонд болон түүний тавцан дээр эд материалын хохирол учрах;

37.5.5.мөргөлдсөний улмаас хөлөг онгоц эвдэрч сүйрэх;

37.5.6.хөлөг онгоцны аюулгүй байдалд шууд нөлөөлөхүйц эвдрэл гэмтэл хөлөг онгоцонд болон түүний тоног төхөөрөмжид гарах;

37.5.7.осол, зөрчлөөс шалтгаалан хүрээлэн буй орчинд хор хохирол учруулах.

37.6.Далайн осол, зөрчилд хөлөг онгоцны аюулгүй байдалд санаатайгаар үйлдсэн үйлдэл, эс үйлдэхүй хамрагдахгүй.

37.7.Хөлөг онгоцны осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах журмыг Далайн захиргаа батална.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ДАЛАЙ АШИГЛАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

38 дугаар зүйл.Далай ашиглах үйл ажиллагаа

38.1.Хөлөг онгоцоор далайн тээвэр хийх, баялаг хайх, ашиглах, олборлох, загас агнах, далайн шинжлэх ухааны судалгаа хийх зэрэг далай ашиглах үйл ажиллагааг олон улсын гэрээнд нийцүүлэн далайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага зохицуулна.

39 дүгээр зүйл.Далай ашиглах үйл ажиллагаа явуулах хуулийн этгээдийн үүрэг

39.1.Хуулийн этгээд нь далай ашиглах үйл ажиллагааг олон улсын гэрээгээр тогтоосон хэм хэмжээ, хязгаарын дотор явуулна.

40 дүгээр зүйл.Ачаа тээвэрлэлт

40.1.Ачааг далайгаар гэрээний үндсэн дээр тээвэрлэнэ. Гэрээнд илгээгчийн ачааг хүргэх боомт, ачаа хүлээн авах эрх бүхий этгээд, хүлээлгэн өгөх, тээвэрлэлтийн хөлсийг төлөх нөхцөлийг тусгасан байна.

40.2.Ачааг далайгаар тээвэрлэхтэй холбогдсон харилцааг Монгол Улсын Иргэний хууль, олон улсын гэрээгээр зохицуулна.

41 дүгээр зүйл.Зорчигч тээвэрлэлт

41.1.Зорчигчийн тийз болон ачаа тээшний тасалбар нь зорчигчийг далайгаар тээвэрлэх гэрээ байгуулсныг нотлоно. Гэрээнд зорчигч, түүний ачаа тээшийг хүрэх боомт хүртэл далайгаар тээвэрлэх, зорчигч нь тээврийн төлбөрийг төлөх үүрэг хүлээнэ.

41.2.Зорчигчийг далайгаар тээвэрлэхтэй холбогдсон харилцааг Монгол Улсын Иргэний хууль, олон улсын гэрээгээр зохицуулна.

42 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцыг аялалд бэлтгэх

42.1.Тээвэрлэгч нь хөлөг онгоц хөвөлтөд гарахад шаардлагатай техникийн бэлтгэл хангах, хөлөг онгоцыг зохих ёсоор тоноглох, хөлөг онгоцны багийг бүрдүүлэх, ачааг зохих ёсоор хүлээн авч тээвэрлэх болон хадгалахад тохиромжтой байдлаар ачаа хадгалах газар болон бусад зай, тасалгааг тоноглож бэлтгэх, зорчигчдыг ая тухтай аялах нөхцлөөр хангах зэрэг арга хэмжээ авч, хөлөг онгоцыг тухайн тээвэрлэлтэнд гарахад тохиромжтой байлгана.

42.2.Хөлөг онгоцонд зохих техникийн засвар үйлчилгээ хийх үеэр нуугдмал, далд гэмтлийг илрүүлж чадаагүй шалтгаанаар хөлөг онгоц нь хөвөлтөд гарахад

тохиромжгүй нөхцөл байдал үүссэн гэдгийг тээвэрлэгч нотолж чадвал учирсан хохирлыг тээвэрлэгч хариуцахгүй.

43 дугаар зүйл. Даатгал

43.1.Хөлөг онгоц, ачаа, зорчигч, ахмад болон багийн гишүүдэд амь нас, эрүүл мэнд, цалин болон бусад төлбөр, тэдний эх орондоо буцах зардал, хөлөг онгоцны эзэмшигч болон даатгагчийн эрсдэл зэргийг даатгуулсан байна.

43.2.Даатгагч, даатгуулагчийн хооронд үүсэх гэрээний харилцааг Монгол Улсын холбогдох хууль, олон улсын гэрээгээр зохицуулна.

44 дүгээр зүйл. Далайн боомт ашиглалт

44.1.Далайн боомт ашиглах үйл ажиллагаа нь тухайн эрэг бүхий улсын боомтын тухай хууль, дүрэм, журмын дагуу зохицуулагдана.

Тайлбар: "Далайн боомт ашиглалт" гэж Монгол Улс далайн эрэг бүхий улсын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу түрээсэлсэн терминал, зогсоол эсхүл газарт ачаа боловсруулах /ачиж буулгах, хадгалах, тээвэрлэх, сав баглаа/ үйл ажиллагааг ойлгоно.

44.2.Монгол Улс далайн эрэг бүхий улстай байгуулсан Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу Монгол Улсын хуулийн этгээд далайн боомтын терминал, зогсоолыг тээвэр, худалдаа, логистикийн чиглэлээр ашиглана.

44.3.Дамжин өнгөрөх таатай нөхцөл бүрдүүлэх зорилгоор Монгол Улсын хуулийн этгээд тухайн боомт бүхий дамжин өнгөрүүлэгч улсын далайн боомт дээр эдийн засгийн чөлөөт бүс байгуулах, талбай түрээслэх, түрээслүүлэх, хөрөнгө оруулалт хийх зэрэг хуульд заасан бусад бизнесийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж болно.

45 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцыг түрээслэх

45.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь түрээсийн гэрээний дагуу хөлөг онгоцыг багийн гишүүдтэйгээр түрээслэгч этгээдэд тодорхой хугацаанд түрээслүүлж, тохиролцсон төлбөр авна.

45.2.Түрээсийн гэрээнд хөлөг онгоцны техникийн болон ашиглалтын тодорхойлолт, навигацийн бүс, хөлөг онгоцыг буцаан өгөх газар, сул зогсолт, төлбөрийн хэмжээ болон төлөх журам, түрээсийн хугацаа зэрэг мэдээллийг тусгана.

46 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны хөвөлтийн аюулгүй байдлыг хангах

46.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь хөлөг онгоцыг түрээслэгчид хүлээлгэн өгөхөөс өмнө хөвөлтөд тохирсон байдалд байлгана.

46.2.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь хөлөг онгоц болон хариуцлагын даатгал болон багийн гишүүдийн цалингийн зардлыг хариуцах үүрэгтэй.

47 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцыг ашиглах болон түүнийг буцаан өгөх талаар түрээслэгчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

47.1.Түрээслэгч нь хөлөг онгоц болон багийн гишүүдийг түрээсийн гэрээнд заасан зорилго, нөхцөлийн дагуу ашиглах үүрэгтэй.

47.2. Аврах ажиллагаанаас олсон бөгөөд энэхүү хуулийн 52 дугаар зүйлийн дагуу түрээслэгч болон хөлөг онгоц эзэмшигч хооронд хуваагдсан орлогоос бусад түрээсэлсэн хөлөг онгоц болон багийн гишүүдийн ажиллагаанаас олсон орлого нь түрээслэгчийн өмч байна.

47.3. Түрээсийн хүчинтэй хугацаа дуусмагц түрээслэгч нь хөлөг онгоцыг эзэнд нь өмнө байсан байдлаар нь хүлээлгэн өгнө.

47.4. Хөлөг онгоцыг хугацаанд нь буцаан өгөөгүй бол түрээслэгч нь түрээсийн гэрээнд заасан төлбөрийг эсхүл түүний төлөх төлбөр нь түрээсийн гэрээнд зааснаас их байгаа бол зах зээлийн үнээр төлнө.

48 дугаар зүйл. Хөлөг онгоц эзэмшигчийн өмнө түрээслэгчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

48.1. Ачаа тээвэрлүүлэх зорилгоор хөлөг онгоцыг түрээслүүлэгчид шилжүүлснээр түрээслэгч нь өөрийн нэрийн өмнөөс ачаа тээвэрлэх гэрээ байгуулах, түрээс эсхүл тээврийн бичиг баримтад гарын үсэг зурах, далайн тээврийн нэхэмжлэл болон тээврийн бусад бичиг баримт өгөх эрхтэй. Энэ тохиолдолд түрээслэгч нь хөлөг онгоц эзэмшигчийн өмнө хариуцлага хүлээнэ.

49 дүгээр зүйл. Хөлөг онгоцны багийн гишүүдийн захирах, захирагдах ёс

49.1. Хөлөг онгоцны ахмад болон багийн бусад гишүүд нь хөлөг онгоцыг удирдах талаар хөлөг онгоцны эзэмшигчийн тушаал, хөлөг онгоц болон багийн гишүүдийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөнө.

49.2. Хөлөг онгоцыг ашиглах талаар түрээслэгчийн тушаал нь хөлөг онгоцны ахмад болон багийн гишүүдийн хувьд заавал биелэгдэх шинж чанартай байна.

50 дугаар зүйл. Аврах ажиллагаа, гэмтэл эсхүл хөлөг онгоцны сүйрлийн улмаас үүдсэн хохирлын үүрэг, хариуцлагаас түрээслэгчийг чөлөөлөх

50.1. Хөлөг онгоцны гэмтэлтэй холбоотой түрээслэгчийн буруу нотлогдоогүй бол аврах ажиллагаа, гэмтэл эсхүл хөлөг онгоцны сүйрлийн улмаас үүдсэн хохирлыг түрээслэгч хариуцахгүй.

51 дүгээр зүйл. Аврах ажиллагааны урамшууллыг хуваах

51.1. Түрээсийн хугацаа дуусахаас өмнө болсон аврах ажиллагааны төлөө авсан шагналыг аврах ажиллагаа явуулсан зардал болон багийн гишүүдэд өгөх урамшууллын дүнг хассаны дараа хөлөг онгоц эзэмшигч болон түрээслэгчийн хооронд тэнцүү хуваана.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ ДАЛАЙН САЛБАРЫН ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ, КОНВЕНЦИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ

52 дугаар зүйл. Далайд хүний аюулгүй байдлыг хангах

52.1. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн нийт даац нь 500 тонн болон түүнээс дээш даацтай хөлөг онгоц нь Далайд хүний аюулгүй байдлыг хангах тухай олон улсын конвенцид³ заасны дагуу үзлэг, шалгалтад хамрагдана.

³ Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн хуулиар Далайд хүний аюулгүй байдлыг хангах тухай конвенцид нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

52.2.Хөлөг онгоцны их бие, бүтэц, машин механизм, цахилгааны тоног төхөөрөмж болон радио холбоо нь шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, шалгалтыг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

52.3.Ачааны хөлөг онгоцны болон зорчигч тээврийн хөлөг онгоцны аюулгүй байдлын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

52.4.Гэрчилгээний загвар нь Далайд хүний аюулгүй байдлыг хангах тухай олон улсын конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.

52.5.Зорчигч тээврийн хөлөг онгоцны аюулгүй байдлын гэрчилгээг 1 жил хүртэлх хугацаатай, ачааны хөлөг онгоцны аюулгүй байдлын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаагаар олгоно.

52.6.Энэ хуулийн 52.7 дахь хэсэгт зааснаар чөлөөлсөн гэрчилгээ нь энэ хуулийн 52.5 дахь хэсэгт заасан хугацаатай адил байна.

52.7.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн олон улсын аялалд гардаггүй хөлөг онгоц нэг удаагийн олон улсын аялалд гарах тохиолдолд Далайн захиргаа энэ хуулийн 52.3 дахь хэсэгт заасан шаардлагаас чөлөөлж болох ч аяллын хугацаанд тухайн хөлөг онгоцонд баримтлах зохих ёсны зааварчилгаагаар хангана.

52.8.Энэ хуулийн 52.7 дахь хэсэгт зааснаар чөлөөлсөн тохиолдолд Далайн захиргаа нь шаардлагаас чөлөөлсөн тухай болон шалтгааны талаар Олон улсын далайн байгууллагад мэдэгдэнэ.

52.9.Далайн захиргаа нь хөлөг онгоцны тоног төхөөрөмж, материал хэрэгслийг ижил төрлийн тоног төхөөрөмж, материал хэрэгслээр орлуулж туршилтаар нотолж, шаардлага хангасан тохиолдолд зөвшөөрч болох бөгөөд энэ талаар Далайн захиргаа нь Олон улсын далайн байгууллагад мэдээлнэ.

53 дугаар зүйл.Аврах ажиллагаа

53.1.Ахмад нь хөлөг онгоц эзэмшигчийн нэрийн өмнөөс аврах ажиллагаа явуулах гэрээ байгуулах, ахмад эсхүл хөлөг онгоц эзэмшигч нь тухайн хөлөг онгоцон дээрх эд, хөрөнгө эзэмшигчийн нэрийн өмнөөс гэрээ байгуулах эрхтэй байна.

53.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны ахмад нь аливаа хөлөг онгоцонд яаралтай тусламж хэрэгтэй байгаа, тэрхүү үйлчилгээг үзүүлэхэд өөрийнх нь хөлөг онгоц хамгийн ойр дөхөм байршилд байгаа гэж үзвэл аврах ажиллагаанд оролцох эрхтэй.

53.3.Хөлөг онгоцыг чирч аюулгүй газарт хүргэх үйлдэл аврах ажиллагаанд мөн орно.

53.4.Аврах ажиллагаатай холбоотой гэрээг зүй бус нөлөөллөөс эсхүл аюул заналхийллийн нөлөөгөөр байгуулсан бөгөөд нөхцөлүүд нь шударга бус байна гэж үзвэл, мөн гэрээнд тусгагдсан төлбөр нь үзүүлсэн үйлчилгээнийхээ хувьд хэт их буюу хэт бага байна гэж үзвэл аврах ажиллагаатай холбоотой гэрээг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг нь шүүх хүчин төгөлдөр бусад тооцож болно.

53.5.Аврагч нь аюулд ороод буй хөлөг онгоцны эзэмшигчийн өмнө дараах үүргийг хүлээнэ.

53.5.1.зохих ёсоор аврах ажиллагааг явуулах;

53.5.2.аврах ажиллагааг гүйцэтгэхдээ байгаль орчинд хор хөнөөл учруулахаас сэргийлэх буюу учрах хохирлыг хамгийн бага байлгах арга хэмжээ авч ажиллах;

53.5.3.тухайн нөхцөл байдлаас шалтгаалан бусад аврагчаас тусламж хүсэх;

53.5.4.аюулд ороод буй хөлөг онгоцны эзэмшигч, ахмад эсхүл эд хөрөнгө эзэмшигчийн хүсэлтээр бусад аврагчдын оролцоог хүлээн зөвшөөрч болох бөгөөд ингэхдээ энэ нь шагнал, урамшууллын хэмжээнд нөлөөлөхгүй.

53.6.Аюулд орсон хөлөг онгоцны эзэмшигч, ахмад, мөн эд хөрөнгө эзэмшигч нь аврах ажиллагааны үеэр аврагчтай идэвхитэй хамтран ажиллаж, байгаль орчинд учрах хор хохирлоос урьдчилан сэргийлэх, хохирлыг хамгийн бага байлгахыг хичээх бөгөөд хөлөг онгоц болон эд хөрөнгийг аюулгүй байршилд авчирсан үед хүлээн авна.

54 дүгээр зүйл.Урамшуулал

54.1.Тухайн аврах ажиллагааг гэрээний дагуу амжилттай явуулж, эерэг үр дүнд хүрсэн тохиолдолд аврагчийг урамшуулна.

54.2.Шүүхээр тогтоогдсоноос бусад урамшуулал нь тухайн аврагдсан хөлөг онгоц эсхүл тоног төхөөрөмжийн өөрийн үнэлгээнээс давахгүй байна.

54.3.Аврах ажиллагааг бүрэн гүйцэтгэсэн ч аварсны шагнал авч чадаагүй аврагч нь байгаль орчинд учрах хохирлоос сэргийлэх, хохирлыг хамгийн бага хэмжээнд байлгахын тулд зарцуулсан зардлаа эзэмшигчээр нөхөн төлүүлж болно. Шүүхээс байгаль орчныг хамгаалахын тулд аврагчийн гаргасан хүчин чармайлт, зардлыг тооцож, нөхөн төлбөрийн хэмжээг нэмэгдүүлж болох боловч уг нэмэгдэл нь аврагчийн зарцуулсан нийт зардлын хэмжээнээс хэтрэхгүй байна.

54.4.Аврах ажиллагаа явуулах хэмжээний аюул үүсч, аврах ажиллагааны гэрээний дагуу аврах ажиллагаа явуулсан гэж үзэхүйц үйлчилгээ үзүүлээгүй тохиолдолд ямар ч төлбөр төлөхгүй.

54.5.Аврах ажиллагааны гүйцэтгэлд зориулан олгогдох хөлөг онгоц эзэмшигч болон хөлөг онгоцны багийн гишүүд хоорондын урамшууллыг аврах ажиллагааг явуулсан үр дүнд учирсан зардлын дүнг хасахаас өмнөх байдлаар дараах зарчмын дагуу хуваарилна.

54.5.1.нийт урамшууллын тавны гурвыг хөлөг онгоц эзэмшигчид төлөх ба тавны хоёрыг ахмад болон багийн гишүүдэд хуваан олгоно.

54.5.2.энэхүү хуулийн 54.5.1 дэх заалтын дагуу ахмад, багийн гишүүдэд хувь оногдох бөгөөд ингэхдээ ахмад болон багийн гишүүн бүрийн тухайн аврах ажиллагааны үеэр гаргасан хүчин чармайлт болон түүний цалин хөлсийг харгалзан үзэж хуваарилна.

54.5.3.энэхүү хуулийн 54.5 дахь хэсэг нь өөрсдийн мэргэжлийн үйл ажиллагааны хүрээнд аврах үйл ажиллагаа явуулсны дагуу олж авсан урамшууллын хуваарилалтад хэрэглэгдэхгүй.

54.6.Аврагдсан хөлөг онгоцны болон бусад эд хөрөнгийн эзэмшигч нь аврах ажиллагаа дууссаны дараа аврагчийн зөвшөөрөлгүйгээр хөлөг онгоц, бусад эд хөрөнгийг хөдөлгөхгүй.

54.7.Төлбөр төлөх хариуцлага хүлээсэн этгээд аврагчийн хүсэлт ёсоор түүний авбал зохих шагнал, зардлыг төлнө. Шагналын төлбөрийг тухайн хөлөг онгоц, бусад эд хөрөнгийн эзэмшигч нь тус бүрийн авруулсан үнэт зүйлстэй шууд уялдуулан төлнө.

54.8.Хөлөг онгоцны эзэмшигч нь шагналын нийт дүнг бусад төлбөр төлөх талуудын өмнөөс төлсний дараа тухайн талуудаас зардлаа гаргуулж болно. Ийнхүү төлбөр төлсөн хөлөг онгоцны эзэмшигч бусад талуудаас тус бүрийн авруулсан хөрөнгөтэй нь уялдаатай зардлыг гаргуулж илүү төлсөн зардлаа нөхнө.

54.9.Аврагдсан хөлөг онгоцны эзэмшигч нь ачааг буулгахаас өмнө аврагчид төлсөн нийт төлбөрийнхөө ачааны эзэмшигчид хамаарах хэсгийг зардлын хамтаар ачааны эзэмшигчээс нэхэмжлэн авах талаар боломжит бүх алхмыг хийнэ.

55 дугаар зүйл.Хөлөг онгоц мөргөлдөхөөс урьдчилан сэргийлэх

55.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц Далайд хөлөг онгоцууд мөргөлдөхөөс урьдчилан сэргийлэх олон улсын дүрмийн тухай конвенцийг⁴ дагаж мөрдөх бөгөөд энэхүү конвенцид заасан гэрэл, дүрст тэмдэг, дуут болон гэрэлт дохиогоор тоноглогдсон байна.

55.2.Хөлөг онгоц хоорондоо мөргөлдсөн тохиолдолд хөлөг онгоц тус бүрийн ахмад өөрийн хөлөг онгоц, баг, зорчигч, ачаа, байгаль орчинд аль болох аюул учруулахгүйгээр боломжтой бүх арга хэмжээг авах бөгөөд илүү их гэмтэж эвдэрсэн хөлөг онгоц, баг, зорчигч, ачаанд болон байгаль орчинд аюул учруулахгүйгээр тусалж болох бүх боломжоор тусалж, аюулд орсон хөлөг онгоцонд өөр тусламж хэрэггүй болохыг нягтлах хүртлээ ослоос үүдсэн аливаа аюулаас аврах арга хэмжээг авахад бүх бололцоог дайчилна.

56 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх

56.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц нь хортой бодис, эсхүл хортой бодис агуулсан бохир усыг алдах, хаях, асгах, гоожих, шахан гаргах, ялгаруулах эсхүл суллах зэргээр хөлөг онгоцноос аливаа нэг хэлбэрээр далайд гарган далайн орчинг бохирдуулахаас сэргийлэх зорилгоор Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид⁵ заасан шаардлагад нийцсэн байдлаар зохион бүтээгдэж, тоноглогдсон байна.

Тайлбар: “хортой бодис” гэж далайд гарснаар хүний эрүүл мэндэд аюул учруулах, амьд нөөц болон далайн амьдралд хохирол учруулах, далайг хууль ёсоор ашиглах таатай нөхцөлийг алдагдуулах, эсхүл саад учруулах аливаа бодисыг ойлгоно.

56.2.Хөлөг онгоц нь далайд гарахаас өмнө хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагын үзлэг, шалгалтад хамрагдсан гэрчилгээтэй байх буюу эсхүл гэрчилгээ авах шаардлагагүй нөхцлийг хангасан байна.

⁴ Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн хуулиар Далайд усан онгоцууд мөргөлдөхөөс урьдчилан сэргийлэх Олон улсын дүрмийн тухай конвенцид нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

⁵ Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 12 дугаар сарын 14-ны өдрийн хуулиар Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай конвенцид нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

57 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцоор газрын тос тээвэрлэх үед далай бохирдуулахаас сэргийлэх

57.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 150 ба түүнээс дээш тоннын даац бүхий газрын тос тээвэрлэгч хөлөг онгоц, мөн 400 ба түүнээс дээш тоннын даац бүхий бусад бүх хөлөг онгоц Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид заасны дагуу үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

57.2.Хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт болон материал нь шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, оношлогоог хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

57.3.Газрын тосоор бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

57.4.Гэрчилгээний загвар нь Далайн хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.

57.5.Газрын тосоор бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаагаар олгоно.

57.6.Оношлогоо хийгдсэнээс хойш Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр оношлогоонд хамрагдсан хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт, эсхүл материалд тэдгээрийг солихоос өөр аливаа өөрчлөлт оруулж болохгүй.

57.7.Хөлөг онгоцыг алдагдсан тос илрүүлэх, шүүх, дохио өгөх системээр тоноглож, Тосны бүртгэл хөтөлнө. Бүртгэлд хөдөлгүүрийн машин механизмын хэсгийн, ачааны болон тэнцвэржүүлэх үйл ажиллагааг тэмдэглэнэ.

57.8.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц Далайн захиргаанаас баталсан хөлөг онгоц тосоор бохирдох үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөөтэй байна.

58 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцоор хортой шингэн бодисыг тээвэрлэх үед далай бохирдуулахаас сэргийлэх

58.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хортой шингэн бодис тээвэрлэгч бүх хөлөг онгоц Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид заасны дагуу үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

58.2.Хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт болон материал нь шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, оношлогоог хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

58.3.Шингэн хортой бодисоор бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

58.4.Газрын тосоор бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаагаар олгоно.

58.5.Гэрчилгээний загвар нь Далайн хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.

58.6.Оношлогоо хийгдсэнээс хойш Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр оношлогоонд хамрагдсан хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт, эсхүл материалд тэдгээрийг солихоос өөр аливаа өөрчлөлт оруулж болохгүй.

58.7.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн шингэн хортой бодис тээвэрлэгч хөлөг онгоц бүр Далайн захиргаанаас баталж гаргасан ачааг боловсруулах, цистернийг цэвэрлэх, цалгилтыг багасгах, цистернийг тэнцвэржүүлэх талаарх Үйл ажиллагаа ба зохицуулалтын гарын авлагыг хөлгийн тавцан дээр авч явна.

58.8.Хөлөг онгоцон дээр шингэн хортой бодистой холбоотой дараах ажиллагаа явагдсан тохиолдолд ачааны бүртгэлийг цистерн тус бүрийн хувьд хөтөлнө. Уг бүртгэлд ачаа боловсруулахтай холбогдсон ажиллагаа болон хортой шингэн бодис алдагдсан ослыг бүртгэж тэмдэглэнэ.

58.9.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц Далайн захиргаанаас баталсан хортой шингэн бодисын бохирдлын үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөөтэй байна.

59 дүгээр зүйл.Баглаа, боодолтой хортой бодисыг далайгаар тээвэрлэх үед далай бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх

59.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн баглаа, боодолтой, эсхүл чингэлэг, цистернд хортой бодис тээвэрлэх бүх хөлөг онгоц Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид заасны дагуу үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

59.2.Баглаа, боодолтой хортой бодисоор бохирдуулахаас сэргийлэх нийцлийн баримт бичгийг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

59.3.Хортой бодис тээвэрлэхэд ашиглаж байсан хоосон саванд шаардлагатай арга хэмжээ авч, далайн орчинд аюул учруулах үлдэгдлээс цэвэрлээгүй бол уг савыг хортой бодистой нэгэн адил авч үзнэ.

60 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцноос гарсан бохир усаар бохирдуулахаас сэргийлэх

60.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 400 ба түүнээс дээш тоннын даац бүхий хөлөг онгоц, эсхүл 15 ба түүнээс дээш хүн тээвэрлэж олон улсын аялал хийж буй хөлөг онгоц далайг бохир усаар бохирдуулахаас сэргийлж Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид заасны дагуу үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

60.2.Хөлөг онгоцны тоног төхөөрөмж, хэрэгсэл, зохион байгуулалт болон материал нь шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, оношлогоог хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

60.3.Бохир усаар бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

60.4.Бохир усаар бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаагаар олгоно.

60.5.Гэрчилгээний загвар нь Далайн хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.

60.6. Оношлогоо хийгдсэнээс хойш Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр оношлогоонд хамрагдсан хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт, эсхүл материалд тэдгээрийг солихоос өөр аливаа өөрчлөлт оруулж болохгүй.

60.7. Монгол Улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцноос бохир усыг конвенцид заасан шаардлагад нийцүүлэн хөлөг онгоц дээрх бохир ус боловсруулах тоног төхөөрөмж эсхүл дамжуулах болон ариутгах систем ашиглан нэгэн зэрэг бус бага багаар гаргана.

61 дүгээр зүйл. Хөлөг онгоцны хог хаягдлаар үүсэх бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх

61.1. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн бүх хөлөг онгоц хөлөг онгоцны хэвийн ажиллагаанаас гаралтай гаргаж хаях шаардлагатай хоол хүнсний, ахуйн болон бусад хог хаягдлаар үүсэх бохирдлоос урьдчилан сэргийлж Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцийг дагаж мөрдөнө.

61.2. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 12 метр ба түүнээс илүү урттай хөлөг онгоц бүр багийн гишүүд болон зорчигчдод хог хаягдал хэрхэн хаях тухай шаардлагыг танилцуулсан зурагт хуудсыг наасан байна.

61.3. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 100 ба түүнээс дээш тоннын даацтай хөлөг онгоц, мөн 15 ба түүнээс олон хүн тээвэрлэж буй хөлөг онгоц бүр хог хаягдлын бүртгэлийн тэмдэглэл хөтлөхөөс гадна Олон улсын далайн байгууллагаас баталсан зааварчилгааны дагуу хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөтэй байна.

62 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцноос ялгарах агаарын бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх

62.1. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн бүх хөлөг онгоц агаар бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлж Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцийг дагаж мөрдөнө.

62.2. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 400 ба түүнээс дээш тоннын даац бүхий хөлөг онгоц, далайн ёроолд суурилуулсан болон хөвж буй өрөмдлөгийн цамхаг, хөвөгч тавцан үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

62.3. Хөлөг онгоц, өрөмдлөгийн цамхаг, тавцангийн тоног төхөөрөмж, хэрэгсэл, систем, зохицуулалт болон материал нь агаар бохирдуулахаас сэргийлэх шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, оношлогоог хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

62.4. Агаар бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

62.5. Агаар бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаагаар олгоно.

62.6. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 400 ба түүнээс дээш тоннын даац бүхий хөлөг онгоц нь аялалд гарахын өмнө хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагаар үзлэг, оношлогоо хийлгүүлж, Эрчим хүчний үр ашигтай үйл ажиллагааны олон улсын гэрчилгээ авсан байна.

62.7.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлээс хасагдсан буюу өөр улсын далбаан дор аялах эрх үүссэн тохиолдолд Эрчим хүчний үр ашигтай үйл ажиллагааны олон улсын гэрчилгээ нь хүчингүй болно.

62.8.Агаар бохирдуулахаас сэргийлэх болон Эрчим хүчний үр ашигтай үйл ажиллагааны олон улсын гэрчилгээний загвар нь Далайн хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.

62.9.Хөлөг онгоц бүр Олон улсын далайн байгууллагаас баталсан зааварчилгааны дагуу хөлөг онгоцны эрчим хүчний үр ашигтай үйл ажиллагааны менежментийн төлөвлөгөөтэй байна.

62.10.Үзлэг, оношлогоо хийгдсэнээс хойш Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр хөлөг онгоцны тоног төхөөрөмж, хэрэгсэл, систем, зохицуулалт, эсхүл материалд тэдгээрийг тохируулах, засварлахаас өөр аливаа өөрчлөлт оруулж болохгүй.

63 дугаар зүйл.Бохирдол үүссэн тохиолдлыг мэдэгдэх ба зааварчилгааг дагах

63.1.Далайн мандалд ямарваа нэгэн төрлийн байгаль орчны бохирдол үүсгэсэн эсвэл илрүүлсэн Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц нь холбогдох эрх бүхий байгууллагад болон хамгийн ойр эргийн улсад нэн даруй мэдэгдэнэ.

63.2.Аливаа бохирдол үүсгэсэн хөлөг онгоц нь бохирдлын хэмжээг хязгаарлах, хамгийн бага болгохын тулд хамгийн ойрын эргийн улсаас өгсөн зааварчилгааг дагаж мөрдөнө.

64 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээ

64.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 24 ба түүнээс дээш метрийн урттай, 150 тонноос дээш нийт даацтай хөлөг онгоц нь Даацын тэмдэглэгээний тухай олон улсын конвенцид⁶ заасан Даацын тэмдэглэгээг тодорхойлох журмын дагуу үзлэг, шалгалтад хамрагдан, хөлөг онгоцыг ачаалахад тавих хязгаарлалт буюу даацын тэмдэглэгээ тавиулна.

64.2.Хөлөг онгоц нь даацын зөвшөөрөгдсөн тэмдэглэгээнээс илүү ачилт үл хийх ба холбогдох газар нутаг, улирал, усны нягтаас шалтгаалан хөлөг онгоцны их биеийн хажуу талын усны түвшнээс ил гарах хэсгийн байж болох хамгийн бага хэмжээг баримтална.

64.3.Даацын тэмдэглэгээний хүчин төгөлдөр гэрчилгээ авах шаардлага тавигдсан буюу тус гэрчилгээ байхгүй байгаа, эсхүл усны түвшний зөвшөөрөгдсөн тэмдэглэгээнээс илүү даац хэтрүүлсэн Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн аливаа хөлөг онгоцыг, түүнд олгогдох гэрчилгээний шаардлагын дагуу хөлөг онгоцны их биеийн хажуу талын усны түвшнээс дээш ил гарах хэсгийн байж болох хамгийн бага хэмжээг баримтлах хүртэл далайн хөвөлтөд гаргахгүй.

64.4.Үзлэгт орж, тэмдэглэгээ тавиулсан хөлөг онгоцонд Олон улсын даацын тэмдэглэгээний гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаагаар олгоно.

⁶ Монгол Улсын Их Хурлын 2002 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрийн хуулиар “Даацын тэмдэглэгээний тухай олон улсын конвенц”-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

64.5.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлээс хасагдсан буюу өөр улсын далбаан дор аялах эрх үүссэн тохиолдолд Олон улсын даацын тэмдэглэгээний гэрчилгээ нь хүчингүй болно.

64.6.Гэрчилгээний загвар нь Хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээний тухай олон улсын конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.

64.7.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээнд үзлэг, шалгалт хийх болон гэрчилгээ олгохтой холбогдсон үйл ажиллагааг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

65 дугаар зүйл. Үзлэг, шалгалт

65.1.Гэрчилгээ шинэчлэх үзлэгийг таван жилээс илүүгүй хугацаанд хийж, хөлөг онгоцны ерөнхий байгууламж, материалын орц болон хэмжээс нь шаардлага хангаж байгаа эсэхийг тогтооно.

65.2.Жил бүрийн үзлэгийг дараах зүйлийг тогтоох зорилгоор хийнэ:

65.2.1.их бие болон давхарлагад даацын тэмдэглэгээний байршлын тооцоонд өөрчлөлт орохуйц өөрчлөлт хийгдээгүй эсэх;

65.2.2.хөлөг онгоц дээр байгаа бүх хаалга, тавцангийн хамгаалалт, ус зайлуулах суваг, хөлгийн гишүүдийн байр, жолоодлогын кабинд нэвтрэх хаалга зэрэг хэрэгсэл нь зөв суурилагдсан, засварлагдсан, шаардагдах нөхцөлийг хангасан эсэх;

65.2.3.усны мандлаас дээшх хашлаганы тэмдэглэгээ үнэн зөв тэмдэглэгдсэн эсэх.

65.2.4.хөлөг онгоцонд засвар, өөрчлөлт, шинэчлэлт хийгдсэн болон гаднах хэлбэр, загвараа өөрчилсөн нь шаардлага хангаж байгаа тухай мэдээллээр хангагдсан эсэх.

65.3.Хөлөг онгоцонд үзлэг, шалгалт бүрэн хийгдсэний дараа үзлэг, шалгалтад хамрагдсан байгууламж, бүтэц бүрэлдэхүүн, тоног төхөөрөмж, материалын орц болон хэмжээст Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр аливаа өөрчлөлт хийхгүй.

67 дугаар зүйл. Чөлөөлөх нөхцөл

67.1.Ойрын зайны буюу хөрш орон руу аялах нэг удаагийн аялалд хөлөг онгоцыг даацын тэмдэглэгээний олон улсын гэрчилгээ авах шаардлагаас чөлөөлж болно. Ийм хөлөг онгоцонд далайн олон улсын аялал хийх шаардлагатай болсон үед богино хугацааны даацын тэмдэглэгээний гэрчилгээ, эсхүл чөлөөлөлтийн гэрчилгээ олгоно.

67.2.Энэ хуулийн 67.1 дэх хэсэгт зааснаар чөлөөлсөн тохиолдолд Далайн захиргаа нь шаардлагаас чөлөөлсөн тухай болон шалтгааны талаар Олон улсын далайн байгууллагад мэдэгдэнэ.

68 дугаар зүйл. Багтаамжийн хэмжилтийн гэрчилгээ

68.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэх 24 ба түүнээс дээш метрийн урттай бүх хөлөг онгоцны нийт болон цэвэр багтаамжийг Хөлөг онгоцны

багтаамжийн хэмжилтийн тухай олон улсын конвенцид⁷ заасан Хөлөг онгоцны нийт болон цэвэр багтаамжийг тодорхойлох журмын дагуу хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хэмжиж, тухайн хөлөг онгоцонд Олон улсын багтаамжийн хэмжилтийн гэрчилгээ олгоно.

68.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд дээр дурдсан гэрчилгээнээс гадна Суэц болон Панамын сувгийн багтаамжийн гэрчилгээ шаардагдах бол хөлөг онгоцны багтаамжийг суваг тус бүрийн харьяалж буй улсын хууль тогтоомжийн дагуу хэмжинэ.

68.3.Гэрчилгээний загвар нь Хөлөг онгоцны багтаамжийн хэмжилтийн тухай олон улсын конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.

69 дүгээр зүйл.Гэрчилгээг хүчингүй болгох

69.1.Хөлөг онгоцны зохион байгуулалт, угсралт, хүчин чадал, зай ашиглалт болон хөлөг онгоц дээр зурагдсан даацын тэмдэглэгээг өөрчилсөн нь нийт болон цэвэр багтаамжийг ихэсгэх шаардлага үүссэн тохиолдолд Олон улсын багтаамжийн гэрчилгээний хүчинтэй хугацааг дуусгавар болгож болно.

69.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлээс хасагдсан буюу өөр улсын далбаан дор аялах эрх үүссэн тохиолдолд Олон улсын багтаамжийн гэрчилгээний хүчинтэй хугацаа дуусгавар болно.

70 дугаар зүйл.Далайн нэхэмжлэхийн талаар хүлээх өөрийн хариуцлагыг хязгаарлах

70.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч буюу гэрээгээр тээвэрлэгч, ахмад, зохицуулагч болон аврах ажиллагаатай шууд холбоотой үйлчилгээ үзүүлж буй аврагчийн хариуцлага нь энэхүү хуулийн 71 дүгээр зүйлд заасан нэхэмжлэлээр хязгаарлагдана.

70.2.Хөлөг онгоц эзэмшигчийн хариуцлага гэдэгт хөлөг онгоцонд гаргасан нэхэмжлэлээр хүлээж буй хариуцлагыг багтаана.

70.3.Хязгаарлалтад хамрах нэхэмжлэлийн хариуцлагыг даатгагч нь хариуцлагаа даатгуулсан этгээдтэй ижил хэмжээнд хариуцлагын хязгаарлалтад хамрагдах эрхтэй.

70.4.Хариуцлагыг хязгаарлахад чиглэсэн үйл ажиллагаа нь хариуцлагыг хүлээн зөвшөөрсөн гэж үзэх үндэслэл болохгүй.

71 дүгээр зүйл.Хязгаарлалтад хамрагдах нэхэмжлэл

71.1.Дараах нэхэмжлэлүүд нь хариуцлагын үндэслэлээс үл хамааран хариуцлагыг хязгаарлах үндэслэл болно. Үүнд:

71.1.1.хөлөг онгоцны тавцан дээр, эсхүл хөлөг онгоцыг ашиглах, эсхүл аврах ажиллагаа явуулахтай шууд холбоотойгоор хүний амь нас хохирсон буюу хүнийн биед гэмтэл учирсан, эсхүл эд хөрөнгө алдагдсан буюу гэмтсэн хохирол, мөн боомтын байгууламж, усны сав газар, усан зам болон усан замын жолоодлогыг

⁷ Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 11 дүгээр сарын 15-ны өдрийн хуулиар “Хөлөг онгоцны багтаамжийг хэмжих тухай олон улсын конвенц”-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

чиглүүлэх тэмдэг, тэмдэглэгээнд учруулсан аливаа хохирол, үүнээс цаашид үүдэн гарсан хохирлыг барагдуулахтай холбогдсон нэхэмжлэл;

71.1.2.ачаа, зорчигч,эсхүл түүний тээшийг далайгаар тээвэрлэхэд гарсан саатлаас үүдэн гарсан хохирлыг барагдуулахтай холбогдсон нэхэмжлэл;

71.1.3.хөлөг онгоцны үйл ажиллагаа, эсхүл аврах ажиллагаатай шууд холбоотойгоор гэрээнд заасан бусад эрх зөрчигдсөнөөс үүдэн гарсан хохирлыг нөхөн төлүүлэхтэй холбогдсон нэхэмжлэл;

71.1.4.живсэн, сөнөсөн, төөрсөн болон хаягдсан хөлөг онгоц болон тухайн хөлөг онгоц дээр байгаа, байсан аливаа зүйлийг өргөх, зайлуулах, устгах, хоргүй болгохтой холбоотой нэхэмжлэл;

71.1.5.хөлөг онгоцны ачааг зайлуулах, устгах, хоргүй болгохтой холбоотой нэхэмжлэл;

71.1.6.гэм хорыг арилгах, эсхүл багасгах арга хэмжээний улмаас учирсан хохирлыг хариуцахаас өөр этгээдэд гаргасан нэхэмжлэлийг хязгаарлаж, тэрхүү арга хэмжээнээс үүдэн гарсан хохирлыг барагдуулахтай холбогдсон нэхэмжлэл.

71.2.Энэ хуулийн 71.1-д заасны дагуу гаргасан нэхэмжлэл нь гэрээний үр дүнгийн дагуу хамааралгүй байсан ч хариуцлагын хязгаарлалтад хамаарна.

71.3.Энэ хуулийн 71.1.6-д заасан шаардлагыг зөрчсөн гэм буруутай этгээдтэй байгуулсан гэрээний урамшуулалтай холбоотой хариуцлагыг хязгаарлахгүй.

72 дугаар зүйл.Хязгаарлалтад хамруулахгүй нэхэмжлэл

72.1.Дараах нэхэмжлэлд хариуцлагыг хязгаарлахгүй:

72.1.1.аврах ажиллагааны эсхүл байгалийн онцгой аюул, давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас хөлөг онгоц, түүний ачаанд учирсан хохирлын нөхөн төлбөрийн нэхэмжлэл;

72.1.2.газрын тосны бохирдлын хор уршгийн нэхэмжлэл;

72.1.3.аюултай, хортой бодис тээвэрлэхтэй холбогдон гарсан хохирлын нөхөн төлбөрийн нэхэмжлэл;

72.1.4.живсэн хөлөг онгоцны үлдэгдэлтэй холбоотой нэхэмжлэл;

72.1.5.цөмийн хөлөг онгоцны эзэмшигчийн эсрэг үүсгэсэн цөмийн хохирлын нэхэмжлэл;

72.1.6.ачааны үлдэгдэл хаягдлыг далайгаас цэвэрлэхтэй холбоотой нэхэмжлэл;

72.1.7.хөлөг онгоцтой эсхүл аврах ажиллагаатай холбоотой үүрэг хүлээсэн хөлөг онгоцны эзэмшигчийн албанд ажиллаж буй ажилтан, эсхүл аврагч, тэдгээрийн өв залгамжлагч, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч, эсхүл уг нэхэмжлэлийг гаргах эрх бүхий бусад этгээдийн гаргасан нэхэмжлэл;

73 дугаар зүйл.Хариуцлага хязгаарлахад саад болох үйлдэл

73.1.Хариуцлага хүлээж буй этгээдийн санаатай эсхүл санамсаргүй байдлаар үйлдсэн үйлдэл, эс үйлдлээс болж хохирол үүссэн нь нотлогдвол тухайн этгээд өөрийн хариуцлагыг хязгаарлах эрхгүй.

74 дүгээр зүйл.Хариуцлагын ерөнхий хязгаарлалт

74.1.Далайн нэхэмжлэлийн талаар хүлээх хариуцлагын тухай конвенцийн⁸ 8 дугаар зүйлд заасны дагуу нэхэмжлэлийн хариуцлагын хязгаарыг тогтооно.

75 дугаар зүйл.Хариуцлагын хязгаарлалтын сан үүсгэлгүйгээр хариуцлага хязгаарлах

75.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч болон аврагч нь энэ хуулийн 76 дугаар зүйлд тодорхойлсон хариуцлагын хязгаарлалтын санг үүсгэлгүйгээр өөрийн хариуцлагыг энэ хуульд заасны дагуу хязгаарлах эрхтэй.

76 дугаар зүйл.Хариуцлагын хязгаарлалтын сан

76.1.Хариуцлага хүлээх этгээд нь хариуцлагын хязгаарлалтын санг үүсгэхээр шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрхтэй байна.

76.2.Хариуцлагын хязгаарлалтын санг энэ хуулийн 74.1 дэх хэсэгт заасны дагуу тооцож гаргасан дүнгийн хэмжээгээр үүсгэнэ.

76.3.Хариуцлагын хязгаарлалтын сан холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу банкны баталгаа, эсхүл санхүүгийн батлан даалтаар үүсгэгдэж болно.

76.4.Сангийн хөрөнгө нь зөвхөн хариуцлагын хязгаарлалтыг нь хэрэгжүүлж болох нэхэмжлэлийг төлөхөд зориулагдана.

77 дугаар зүйл.Сангийн хуваарилалт

77.1.Хариуцлагын хязгаарлалтын сангийн хуваарилалт нь тухайн санг үүсгэсэн шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдоно.

77.2.Сан нь нэхэмжлэл хүргүүлсэн талуудын хооронд тухайн нэхэмжлэлийн дүнгээс хамааран хуваарилагдана.

77.3.Хариуцлагын хязгаарлалтын сангаас аливаа этгээдэд нэхэмжлэлийн дагуу төлөлт хийгдсэн бол тухайн нэхэмжлэгчээс нөхөн төлбөр авсан тухай баталгааг авах эрхтэй.

78 дугаар зүйл.Бусад нэхэмжлэлд учрах саад

78.1.Хариуцлагын хязгаарлалтын сан байгуулж байгаа тохиолдолд тухайн сан байгуулсан этгээд болон түүний бусад өмчийн эсрэг аливаа арга хэмжээ авах эрхгүй. Хариуцагчийн хөлөг онгоц болон бусад эд хөрөнгөтэй холбогдох шийдвэрийг шүүх гаргана.

79 дүгээр зүйл.Дипломтой далайчны гэрчилгээг баталгаажуулах болон ээлжийн ажиллагаа

⁸ Монгол Улсын Их Хурлын 2011 оны 06 дугаар сарын 09 өдрийн хуулиар “Далайн нэхэмжлэлийн талаар хүлээх хариуцлагын тухай олон улсын конвенц”-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

79.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн бүх хөлөг онгоц Дипломтой далайчдыг бэлтгэх болон ээлжийн ажиллагааны тухай олон улсын конвенцийг⁹ дагаж мөрдөнө.

79.2.Энэ зүйлийн 79.1-д дурьдсан конвенцийн шаардлагыг хангасан хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдийн мэргэжлийн гэрчилгээг баталгаажуулсан гэрчилгээг Далайн захиргаанаас олгоно.

79.3.Хөлөг онгоцны ахмад ээлжийн ажиллагааны найдвартай, аюулгүй байдлыг хангах үүрэгтэй.

79.4.Ээлжийн ажиллагааг багийн гишүүд хангалттай амарч ээлжийн ажлаа бүрэн гүйцэтгэх чадвартай байхаар зохион байгуулна.

79.5.Шөнийн ээлжийн ажиллагаанд 18 насанд хүрээгүй багийн гишүүнийг ажиллуулахгүй.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ БУСАД

80 дугаар зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

80.1.Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай, Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

80.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

81 дүгээр зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

81.1. Энэ хуулийг 20... оны дугаар сарын-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

М.ЭНХБОЛД

⁹ Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 12 дугаар сарын 14-ны өдрийн хуулиар Дипломтой далайчдыг бэлтгэх болон ээлжийн ажиллагааны тухай конвенцид нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.